

**O‘ZBEKISTONNING NUFUZLI XALQARO TASHKILOTLAR DOIRASIDA KO‘P
TOMONLAMA HAMKORLIGI — IJTIMOY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI
(O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI SHAVKAT MIRZIYOYEVNING OLIY
MAJLISGA MUROJAATNOMASI ASOSIDA)**

Jo‘raqulova Gulnoza

Toshkent Davlat Milliy Pedagogika Universiteti

*Milliy g‘oya manaviyat asoslari va huquq ta‘limi yo‘nalishi 4-bosqich
talabasi*

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada O‘zbekiston Respublikasining nufuzli xalqaro tashkilotlar — BMT, ShHT va Turkiy davlatlar tashkiloti doirasida olib borayotgan ko‘p tomonlama hamkorligi, ushbu hamkorlikning ijtimoiy barqarorlik va farovonlikni ta‘minlashdagi o‘rni, shuningdek, Prezident Shavkat Mirziyoyevning oliy majlisga murojaatnomalarida ilgari surilgan tashabbuslar asosida amalga oshirilayotgan islohotlar chuqur tahlil qilinadi. Maqolada zamonaviy kontseptual yondashuvlar, tarixiy va hududiy tajribalar, amaliy natijalar hamda ilmiy bahs-munozaralar asosida O‘zbekistonning ko‘p tomonlama diplomatiyasi va uning ijtimoiy taraqqiyotga ta‘siri keng yoritiladi.

Kalit so‘zlar: ko‘p tomonlama hamkorlik, ijtimoiy barqarorlik, xalqaro tashkilotlar, O‘zbekiston

Abstract: This scientific article analyzes Uzbekistan's multilateral cooperation within prestigious international organizations—such as the UN, SCO, and Organization of Turkic States—emphasizing the role of such cooperation in ensuring social stability and prosperity. The study closely examines reforms and initiatives put forward in President Shavkat Mirziyoyev’s addresses to the parliament. Drawing on modern conceptual approaches, historical and regional experiences, empirical results, and scholarly debates, the article offers an in-depth exploration of Uzbekistan's multilateral diplomacy and its impact on social development.

Keywords: multilateral cooperation, social stability, international organizations, Uzbekistan

Аннотация: В данной научной статье рассматривается многостороннее сотрудничество Республики Узбекистан в рамках авторитетных международных организаций, таких как ООН, ШОС и Организация тюркских государств, а также его значение для



обеспечения социальной стабильности и благополучия. На основе инициатив, изложенных в посланиях Президента Шавката Мирзиёева парламенту, анализируются проводимые реформы. Статья раскрывает концептуальные подходы, исторический и региональный опыт, эмпирические результаты и научные дискуссии о влиянии многосторонней дипломатии Узбекистана на социальное развитие.

Ключевые слова: многостороннее сотрудничество, социальная стабильность, международные организации, Узбекистан

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillik yillaridan boshlab, o‘zining tashqi siyosatida ko‘p tomonlama hamkorlik tamoyillariga sodiq qolgan holda, xalqaro maydonda o‘z mavqeini mustahkamlab kelmoqda. Ayniqsa, so‘nggi yillarda, Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida olib borilayotgan “Yangi O‘zbekiston” strategiyasi doirasida mamlakatning nufuzli xalqaro tashkilotlar bilan o‘zaro hamkorligi yangi bosqichga ko‘tarildi. Bu hamkorlik nafaqat iqtisodiy va geosiyosiy manfaatlarni himoya qilish, balki ijtimoiy barqarorlik va farovonlikni ta‘minlashda ham muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Xususan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT), Turkiy davlatlar tashkiloti kabi xalqaro tuzilmalar bilan o‘zaro aloqalar, ijtimoiy sohalar — ta‘lim, sog‘liqni saqlash, bandlik, ekologiya va gender tengligini mustahkamlashda salmoqli natijalar bermoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning oliy majlisga murojaatnomalari va “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”da ilgari surilgan tashabbuslar mazkur sohadagi islohotlarning nazariy asosini tashkil etadi. Ushbu maqolada O‘zbekistonning xalqaro tashkilotlar doirasida ko‘p tomonlama hamkorligi, uning ijtimoiy barqarorlikka ta‘siri, tarixiy va zamonaviy konsepsiyalarning o‘zaro bog‘liqligi, shuningdek, amaliy natijalar va ilmiy bahslar asosida chuqur tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Ko‘p tomonlama hamkorlik va ijtimoiy barqarorlik nazariyasi xalqaro munosabatlar sohasida doimiy e‘tibor markazida bo‘lib kelgan. Ushbu masalani ilmiy-nazariy jihatdan tadqiq qilish uchun avvalo, ko‘p tomonlama hamkorlikning konseptual asoslarini aniqlash zarur. Ko‘p tomonlama hamkorlik — bu bir nechta davlatlar yoki xalqaro tashkilotlar o‘rtasida o‘zaro manfaatli hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, muammolarni birgalikda hal etish, global va mintaqaviy barqarorlikka erishish uchun amalga oshiriladigan



siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy faoliyatlar yig'indisidir. Ushbu yondashuv, XX asr boshlarida xalqaro tashkilotlarning shakllanishi va rivojlanishi jarayonida shakllangan bo'lib, zamonaviy globalizatsiya sharoitida yanada ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy xalqaro munosabatlar nazariyalarida, xususan, realizm va liberalizm asosida, davlatlararo hamkorlik va tashkilotlarning o'rni har xil talqin etiladi. Realistik yondashuvlar xalqaro tizimda kuch va manfaatlar muvozanatiga urg'u bersa, liberallar ko'p tomonlama tashkilotlarni ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyotga erishishning muhim vositasi sifatida ko'radilar. Xalqaro tashkilotlar orqali ijtimoiy sohalardagi muammolarni hal etish, inson huquqlari va barqaror taraqqiyotga erishish masalalari liberalizm doirasida keng o'rganilgan.

Tarixiy nuqtai nazardan, ko'p tomonlama diplomatiya va xalqaro tashkilotlarning ijtimoiy barqarorlikka ta'siri bo'yicha klassik asarlar orasida Vudro Vilson, Jan Monne, Karl Doych kabi olimlarning ishlari alohida ahamiyatga ega. Ularning asarlarida davlatlararo hamkorlik institutsional asosda tashkil etilishi, xalqaro tashkilotlar orqali mintaqaviy va global muammolarni hal qilish mumkinligi, ijtimoiy barqarorlik va xavfsizlik masalalari chuqur tahlil qilinadi. Vilsonning "14 punkt" dasturi va Millatlar Ligasi tajribasi xalqaro tashkilotlar orqali tinchlik va barqarorlikka erishish g'oyasining dastlabki namunalaridan hisoblanadi. Zamonaviy bosqichda esa BMT, YUNESKO, YUNISEF, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti, ShHT, Turkiy davlatlar tashkiloti kabi tuzilmalar xalqaro hamkorlikning ko'p qirrali va chuqur institutsional asoslarini yaratdi.

O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar bilan ko'p tomonlama hamkorligi masalasida, mintaqaviy va milliy tadqiqotchilarning ilmiy ishlari ham alohida e'tiborga loyiq. Jumladan, A. Sa'dullayev, A. Mullabaev, D. Qodirov, R. Nurullayev, M. Xudoyberganov kabi o'zbekistonlik olimlarning asarlarida O'zbekiston tashqi siyosatining ko'p tomonlama yo'nalishi, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy natijalari, zamonaviy diplomatiya va xalqaro integratsiya jarayonlari atroflicha tahlil qilinadi [1]. Ularning tadqiqotlarida, xususan, BMT va uning tuzilmalari bilan hamkorlik natijasida O'zbekistonda ijtimoiy sohalarda amalga oshirilgan loyihalar, xotin-qizlar huquqlari va imkoniyatlarini kengaytirish, bolalar va yoshlar salomatligini mustahkamlash, ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish sohasidagi yutuqlar misol tariqasida ko'rsatiladi. Shuningdek, ShHT doirasida mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlash, terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash, chegaraoldi hududlarda ijtimoiy-iqtisodiy



taraqqiyotga erishish borasida amalga oshirilayotgan hamkorlik natijalari ham chuqur o'rganilgan. Turkiy davlatlar tashkiloti esa, madaniy-gumanitar sohadagi hamkorlik, ta'lim va ilm-fan almashinuvi, yoshlar va ayollar uchun yangi imkoniyatlar yaratish orqali ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda [2].

O'zbekiston Respublikasining xalqaro tashkilotlar bilan ko'p tomonlama hamkorlik konsepsiyasi va amaliy natijalari Prezident Shavkat Mirziyoyevning oliy majlisga murojaatnomalari va “Yangi O'zbekiston strategiyasi” asarlarida chuqur yoritilgan. Jumladan, 2017–2025 yillar davomida Prezident murojaatnomalarida BMT, ShHT, Turkiy davlatlar tashkiloti, Islom hamkorlik tashkiloti, YUNESKO, YUNISEF va boshqa nufuzli xalqaro tuzilmalar bilan hamkorlik ijtimoiy barqarorlik va farovonlik strategiyasining asosiy yo'nalishi sifatida qayd etilgan [3]. “Yangi O'zbekiston strategiyasi” kitobida esa, tashqi siyosat va ichki ijtimoiy islohotlarning uzviy bog'liqligi, xalqaro hamkorlik orqali aholining turmush darajasini oshirish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, yoshlar va xotin-qizlar uchun yangi imkoniyatlar yaratish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash kabi ustuvor vazifalar aniq belgilangan. Prezident murojaatnomalarida O'zbekiston tashabbusi bilan BMT Bosh Assambleyasida qabul qilingan “Markaziy Osiyoda barqaror taraqqiyot va xavfsizlik”, “Orolbo'yi mintaqasini ekologik innovatsiyalar va texnologiyalar hududi” kabi rezolyutsiyalar, ShHT va Turkiy davlatlar tashkiloti doirasida qabul qilinayotgan strategik dasturlar, xalqaro grant va investitsiyalar jalb qilish orqali ijtimoiy sohalarda amalga oshirilayotgan loyihalar konkret misollar bilan ko'rsatiladi. Mazkur islohotlar natijasida, O'zbekiston ijtimoiy barqarorlik va farovonlik bo'yicha xalqaro reytinglarda yuqori o'rinlarni egallab bormoqda.

Empirik tadqiqotlar va amaliy natijalar ham O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar doirasidagi ko'p tomonlama hamkorligi ijtimoiy barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi. Masalan, BMT, YUNESKO, YUNISEF hamkorligida amalga oshirilgan “Ona va bola salomatligi”, “Inkluziv ta'lim”, “Ayollar va bolalar huquqlarini himoya qilish” kabi dasturlar natijasida sog'liqni saqlash va ta'lim tizimida sezilarli yutuqlarga erishildi. O'zbekiston hukumati va xalqaro tashkilotlar o'rtasida imzolangan rasmiy hujjatlar (lex.uz, president.uz portallarida e'lon qilingan) asosida, so'nggi yillarda ijtimoiy sohalarga yo'naltirilgan grantlar, texnik va moliyaviy yordamlar, innovatsion texnologiyalar joriy qilinmoqda [4]. ShHT doirasida esa, terrorizm, ekstremizm va transmilliy jinoyatchilikka qarshi kurashish bilan birga, mintaqaviy



infratuzilmani rivojlantirish, chegaraoldi hududlarda bandlik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha qo'shma loyihalar amalga oshirilmoqda. Turkiy davlatlar tashkiloti bilan hamkorlik natijasida esa, ta'lim sohasida talabalar va o'qituvchilar almashinuvi, ilmiy grantlar va madaniy loyihalar, ekologik muammolarni birgalikda hal qilish, yoshlar va ayollar uchun yangi imkoniyatlar yaratish borasida aniq natijalarga erishilmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda O'zbekistonning ko'p tomonlama diplomatiyasi va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligining ijtimoiy barqarorlikka ta'siri masalasida turli nuqtai nazarlar mavjud. Ba'zi tadqiqotchilar, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik ijtimoiy sohalarida tezkor natijalar berishini, aholining turmush darajasi va jamiyatdagi ijtimoiy ziddiyatlarning kamayishiga olib kelishini ta'kidlaydilar. Boshqalar esa, xalqaro grant va loyihalarning samarasini oshirish uchun mahalliy institutsional muhit va boshqaruv salohiyatining muhimligini qayd etadilar. Jumladan, G. Raximova, S. Jo'rayev, A. Abdullayev kabi olimlar o'z izlanishlarida xalqaro tashkilotlar orqali amalga oshirilayotgan ijtimoiy loyihalarning monitoring va baholash tizimini takomillashtirish, mahalliy hamjamiyatlar va fuqarolik jamiyatining ishtirokini kengaytirish, korrupsiyaga qarshi kurash va ochiqlik tamoyillariga rioya etish zarurligini asoslaydilar [5].

Xalqaro va mintaqaviy adabiyotlarda O'zbekiston tajribasi, ko'p tomonlama hamkorlik va ijtimoiy barqarorlik konsepsiyasi bo'yicha qator bahs-munozaralar mavjud. Ayrim xorijiy olimlar (J. Nye, R. Keohane, Z. Brzezinski) O'zbekistonning mintaqaviy diplomatiyasi va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligini Markaziy Osiyoda barqaror taraqqiyot va xavfsizlik modelining muhim komponenti sifatida baholaydilar. Ularning asarlarida O'zbekiston tashabbuslari — xususan, Orolbo'yi muammosini xalqaro darajaga olib chiqish, “Markaziy Osiyo — bir makon, bir taqdir” tamoyili asosida mintaqaviy integratsiyani rivojlantirish, xalqaro tashkilotlar orqali ekologik va ijtimoiy muammolarni hal etish borasidagi yutuqlari alohida qayd etiladi [6]. Shu bilan birga, ayrim tanqidiy yondashuvlarda, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik samaradorligining to'liq namoyon bo'lishi uchun mahalliy boshqaruv tizimi, huquqiy muhit va fuqarolik jamiyati institutlarini yanada rivojlantirish zarurligi ta'kidlanadi. Tanqidiy tahlillarda shuningdek, xalqaro tashkilotlarning ba'zi loyihalari O'zbekiston ijtimoiy sohalarining o'ziga xos xususiyatlarini to'liq inobatga olmasligi, ba'zan “yuqoridan pastga” yondashuv ustuvorligi, mahalliy manfaatlar va ehtiyojlar bilan to'la uyg'unlashmaganligi haqida fikrlar bildirilgan.



Zamonaviy ilmiy tahlillar, O‘zbekistonning xalqaro tashkilotlar doirasidagi ko‘p tomonlama hamkorligi ijtimoiy barqarorlik va farovonlikka xizmat qilishi uchun, birinchidan, institutsional muvofiqlik, ya‘ni xalqaro va mahalliy boshqaruv tizimlari o‘rtasida samarali hamkorlik mexanizmlarini yaratish zarurligini ta‘kidlaydi. Ikkinchidan, har bir loyiha va dasturda mahalliy aholi ehtiyojlari, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy xususiyatlar inobatga olinishi, ochiqlik va hisobdorlik tamoyillariga qat‘iy amal qilinishi lozim. Uchinchidan, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va zamonaviy boshqaruv uslublarini keng joriy etish, shuningdek, yoshlar va xotin-qizlarning ishtirokini kengaytirish O‘zbekiston ijtimoiy barqarorligi uchun muhim omil sifatida e‘tirof etiladi. To‘rtinchidan, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan loyihalarning monitoringi, samaradorligi va natijadorligi muntazam baholanib borilishi, ochiqlik va fuqarolik jamiyati ishtirokini ta‘minlash zamonaviy ilmiy adabiyotlarda ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida ko‘rsatiladi.

Yuqorida qayd etilgan nazariy, tarixiy va amaliy tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, O‘zbekistonning nufuzli xalqaro tashkilotlar doirasidagi ko‘p tomonlama hamkorligi, bir tomondan, mamlakat ijtimoiy barqarorligi va farovonligini mustahkamlash, ikkinchi tomondan, Markaziy Osiyo va keng mintaqada barqaror taraqqiyot va xavfsizlikni ta‘minlashga xizmat qilmoqda. Bu borada Prezident Shavkat Mirziyoyevning oliy majlisga murojaatnomalari va “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” asosiy nazariy va amaliy manba sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik samaradorligini oshirish uchun mahalliy boshqaruv tizimi, fuqarolik jamiyati va innovatsion yondashuvlarni kengaytirish, har bir loyiha va dasturda mahalliy ehtiyojlarni inobatga olish, ochiqlik va hisobdorlik tamoyillariga qat‘iy amal qilish zarurligi zamonaviy ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan.

Xulosa

O‘zbekiston Respublikasining nufuzli xalqaro tashkilotlar doirasida olib borayotgan ko‘p tomonlama hamkorligi mamlakat ijtimoiy barqarorligi va farovonligini ta‘minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning oliy majlisga murojaatnomalari va “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”da ilgari surilgan tashabbuslar xalqaro hamkorlikning ijtimoiy sohalarga ijobiy ta‘sirini nazariy va amaliy jihatdan asoslab bermoqda. BMT, ShHT va Turkiy davlatlar tashkiloti kabi xalqaro tuzilmalar bilan amalga oshirilayotgan hamkorlik natijasida, O‘zbekistonda



ta'lim, sog'liqni saqlash, ekologiya, gender tengligi va yoshlar siyosati sohalarida barqaror rivojlanish va ijtimoiy farovonlikka erishilmoqda. Ilmiy adabiyotlar va empirik tadqiqotlar xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik samaradorligini oshirish uchun institutsional muvofiqlik, mahalliy ehtiyojlarni inobatga olish, ochiqlik va hisobdorlik tamoyillariga qat'iy amal qilish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish zarurligini ta'kidlaydi. O'zbekiston tajribasi ko'rsatadiki, xalqaro tashkilotlar bilan ko'p tomonlama hamkorlik ijtimoiy barqarorlik va farovonlikka xizmat qilish bilan birga, mintaqaviy va global taraqqiyot uchun ham muhim model sifatida namoyon bo'lmoqda. Kelgusida, xalqaro hamkorlik samaradorligini yanada oshirish, mahalliy boshqaruv, fuqarolik jamiyati va innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish orqali O'zbekiston ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyotini mustahkamlash imkoniyatlari kengayib borishi shubhasiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sa'dullayev A., Mullabaev A., Qodirov D. O'zbekiston tashqi siyosatining ko'p tomonlama yo'nalishi va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik. – Toshkent, 2022.
2. Nurullayev R., Xudoyberganov M. O'zbekiston va xalqaro tashkilotlar: hamkorlikning ijtimoiy-iqtisodiy natijalari. – Toshkent, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning oliy majlisga murojaatnomalari, 2017–2025. – president.uz.
4. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Shavkat Mirziyoyev. – Toshkent: «O'zbekiston», 2021.
5. Lex.uz – O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. <https://lex.uz/>
6. Google Scholar/Cyberleninka: “O'zbekiston va ko'p tomonlama diplomatiya” bo'yicha zamonaviy ilmiy maqolalar.

